

Marian Machinek MSF

Spór o status ludzkiego
embryonu

Wydawnictwo
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego
w Olsztynie

Marian Machinek MSF

Spór o status ludzkiego
embryonu

**Wydawnictwo
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego
w Olsztynie**

Kolegium Wydawnicze UWM
Przewodniczący
Janusz Falkowski
Redaktor Działu
Anna Zellma

Recenzent
Wojciech Bołoz

Redakcja wydawnicza i projekt okładki
Maria Fafińska

Praca naukowa finansowana ze środków budżetowych na naukę
w latach 2005–2007 oraz ze środków na badania statutowe UWM w roku 2007

ISBN 978-83-7299-541-4

© Copyright by Wydawnictwo UWM • Olsztyn 2007

Wydawnictwo UWM
ul. Jana Heweliusza 14, 10-718 Olsztyn
tel. (0-89) 523 36 61, fax (0-89) 523 34 38
www.uwm.edu.pl/wydawnictwo/
e-mail: wydawca@uwm.edu.pl

Ark. wyd. 30; ark. druk. 25,25
Druk: Zakład Poligraficzny UWM w Olsztynie, zam. 23

Spis treści

WSTĘP	5
Rozdział I	
HISTORYCZNE ASPEKTY SPORU O STATUS OWOCU LUDZKIEJ PROKREACJI	
1. LITERATURA POZABIBLIJNA	15
1.1. Refleksja kultur pierwotnych	15
1.2. Myśl grecka i rzymska	16
1.2.1. Elementy starożytnej embriologii	17
1.2.2. Status płodu a teoria animacji sukcesywnej	19
1.2.3. Status dziecka poczętego w Polis	23
1.2.4. Uzależnienie statusu nasciturusa od decyzji ojca	25
1.2.5. Płód jako część ciała matki	26
1.2.6. Tradycja hipokratejska	28
1.2.7. Aborcja jako źródło nieczystości kultowej	29
2. LITERATURA BIBLIJNA I PATRYSTYCZNA	30
2.1. Tradycja biblijna	30
2.1.1. Myśl starotestamentalna	30
2.1.2. Pozabiblijna literatura żydowska	34
2.1.3. Status dziecka w Nowym Testamencie	37
2.2. TRADYCJA PATRYSTYCZNA	38
2.2.1. Bezwarunkowe odrzucenie praktyk zabijania płodu	39
2.2.2. Zagadnienie animacji	42
A. Animacja równoczesna	43
B. Animacja sukcesywna	48
2.2.3. Recepcja Wj 21, 22-23 ^{LXX}	51
2.3. Postanowienia wczesnochrześcijańskich synodów i soborów	53
3. LITERATURA ŚREDNIOWIECZNA	55
3.1. Kształtujące się prawodawstwo kościelne	55
3.2. Spory scholastyczne	57
3.2.1. Albert Wielki	58
3.2.2. Tomasz z Akwinu	59
3.2.3. Zagadnienie animacji Jezusa Chrystusa	63
4. LITERATURA NOWOŻYTNA	64
4.1. Nowe perspektywy myśli renesansowej	64
4.2. Nauka reformatorów	65
4.3. Przedpole współczesnej embriologii	67
4.4. Teologia moralna i nauczanie Magisterium Kościoła	69
5. WSPÓŁCZESNOŚĆ	72
5.1. Rozwój współczesnej embriologii	72
5.2. Prawodawstwo cywilne	72
5.3. Prawo kościelne	73
PODSUMOWANIE	74

Rozdział II
ETYCZNIE DONIOSŁE ASPEKTY EMBRIONALNEGO ROZWOJU CZŁOWIEKA

1. PROCES ZAPŁODNIENIA	77
1.1. Gamety rozrodcze	78
1.1.1. Spermatogeneza	79
1.1.2. Oogeneza	80
1.2. Zaplemnienie	82
1.3. Faza przedjądrzy	83
1.4. Utworzenie zygoty i pierwsze podziały	84
1.5. Totipotencjalność	86
1.6. Rozwój blastocysty	88
1.7. Implantacja w macicy	89
1.8. Dalszy rozwój zarodkowy	92
1.9. Związek serca	94
1.10. Związek układu nerwowego	95
1.11. Dalszy rozwój płodu	96
2. NIEPRAWIDŁOWOŚCI W PROCESIE ZAPŁODNIENIA I ROZWOJU EMBRIONU	98
2.1. Nowotwory zarodkowe	98
2.2. Ciąże pozamaciczne	100
2.3. Chimery	101
2.4. Bliźnięta syjamskie	102
3. UZYSKIWANIE EMBRIONÓW W RAMACH WSPOMAGANEJ REPRODUKCJI	103
3.1. Techniki inseminacyjne	103
3.2. Embryony otrzymane in vitro	104
3.3. Kriokonserwacja	106
3.4. Diagnostyka preimplantacyjna	106
3.5. Wykorzystanie i produkcja embrionów do eksperymentów naukowych i terapeutycznych	108
3.5.1. Terapeutyczny potencjał embrionalnych komórek macierzystych	108
3.5.2. Eksperymenty na embrionach	109
3.6. Klony	111
3.7. Partenoty	116
3.8. Embryoid bodies	118
3.9. Odróżnicowane komórki somatyczne	119
PODSUMOWANIE	120

Rozdział III
WSPÓLCZESNA DYSKUSJA ETYCZNA DOTYCZĄCA STATUSU EMBRIONU

1. KONCEPCJE GODNOŚCI OSOBY ISTOTNE DLA DEBATY NAD STATUSEM EMBRIONU	123
1.1. Klasyczne pojęcie godności osoby ludzkiej	123
1.2. Nowy paradygmat: relatywizm i scjentyzm	129
1.2.1. Relatywizacja pojęcia godności ludzkiej	129
1.2.2. Scjentyzm	131
2. STRATEGIE ARGUMENTACYJNE W SPORZE O STATUS EMBRIONU	133
2.1. Argumenty związane z uprzedzającym wartościowaniem	134
2.1.1. Futurologia przełomu	135
2.1.2. Futurologia defetystyczna	136
2.2. Argumenty perswazyjne	137
2.2.1. Rola spontanicznych intuicji	137
2.2.2. Próba zmiany etyki poprzez nowe pojęcia	139
2.2.3. Status embrionu jako element rachunku dóbr	142

A. Prawo do życia embrionu versus wolność badań naukowych	142
B. Dynamika autokreacji człowieka versus „naturalność” ludzkiej natury	144
C. Społeczny konsens versus zasady moralne	147
2.3. Argumenty równi pochyłej	148
2.4. Argumenty polityczne	152
2.4.1. Biopolityka – polityka życia ludzkiego	152
2.4.2. Obietnice możliwości terapeutycznych	154
2.4.3. Ochrona embrionu jako ochrona norm	157
2.4.4. Ochrona embrionu jako szacunek dla uczuć otoczenia	159
3. SCIP-ARGUMENTY	160
3.1. Argument przynależności gatunkowej	161
3.1.1. Biologiczna degradacja?	163
3.1.2. Cezura świadomości jako kryterium człowieczeństwa	166
A. Godność osobowa a aktualne zdolności kognitywne	167
B. Człowieczeństwo a wytworzenie mózgu	171
C. Mózgowa śmierć versus mózgowo życie	173
3.1.3. Zarzut „gatunkowizmu”	175
3.2. Argument ciągłości rozwojowej	178
3.2.1. Czy istnieją moralnie doniosłe cezury w rozwoju embrionalnym?	180
3.2.2. Znaczenie aktywacji własnego embrionalnego genomu	181
3.2.3. Koncepcja stopniowanej godności embrionu	183
3.3. Argument tożsamości indywidualnej	185
3.3.1. Indywidualność a możliwość podziału	188
A. Wieloznaczność pojęcia indywidualności	190
B. Niepodzielny czy niepodzielony?	191
C. Podział bliźniaczy: śmierć czy podwojenie?	193
3.3.2. Chimery a pytanie o tożsamość indywidualną embrionu	195
3.3.3. Powstanie trofoblastu a tożsamość indywidualna embrionu	198
3.4. Argument potencjalności	200
3.4.1. Różne pojęcia potencjalności	200
3.4.2. Potencjalny versus aktualny	202
3.4.3. Znaczenie implantacji w macicy	204
A. Wysoka śmiertelność embrionów w okresie przedimplantacyjnym	205
B. Implantacja jako proces ujawniający potencjał rozwojowy embrionu	206
C. Implantacja jako niezbędne dopełnienie poczęcia	207
D. Implantacja jako gwarancja potencjalności rozwojowej	210
E. Implantacja jako symboliczne przyjęcie do rodziny ludzkiej	212
3.4.4. Zagadnienie potencjalności embrionów rekonstruowanych	215
3.5. <i>In dubio pro embryone</i>	219
PODSUMOWANIE	220

Rozdział IV

TEOLOGICZNE ASPEKTY SPORU O STATUS LUDZKIEGO EMBRIONU

1. MIEJSCE ARGUMENTACJI TEOLOGICZNEJ W DEBACIE NAD STATUSEM LUDZKIEGO EMBRIONU	223
1.1. Problem ideologizacji argumentacji etycznej	223
1.2. Argumenty religijne – poza debatą publiczną?	225
2. TEOLOGICZNE ASPEKTY STATUSU LUDZKIEGO EMBRIONU	228
2.1. Godność osoby	228
2.1.1. Stworzenie na obraz i podobieństwo Boże	229
2.1.2. Odkupienie przez Chrystusa	231
2.1.3. Przeznaczenie do wiecznego szczęścia	232
2.2. Prawo do życia	233

2.3. Problem animacji płodu	237
2.4. Embriony poronione	247
2.5. Motyw Chrystusa – lekarza	248
2.6. Znaczenie zasady wzajemności	250
2.7. „Zabawa w Boga”	252
3. WSPÓLNOTY I TRADYCJE RELIGIJNE WOBEC ZAGADNIENIA STATUSU LUDZKIEGO EMBRIONU	254
3.1. Stanowisko Kościoła katolickiego	254
3.1.1. Dokumenty Stolicy Apostolskiej	255
A. Deklaracja Kongregacji Nauki Wiary <i>Quaestio de abortu</i> (1974 r.)	256
B. Instrukcja Kongregacji Nauki Wiary <i>Donum vitae</i> (1987 r.)	257
C. Okazjonalne wypowiedzi Jana Pawła II	259
D. Encyklika Jana Pawła II <i>Evangelium vitae</i> (1995 r.)	261
E. Deklaracja Papieskiej Akademii „Pro Vita” o produkcji oraz naukowym i terapeutycznym użytkowaniu ludzkich embrionalnych komórek macierzystych (2000 r.)	263
3.1.2. Wypowiedzi lokalnych gremiów	265
4. STANOWISKO INNYCH KOŚCIOŁÓW CHRZEŚCIJAŃSKICH	266
4.1. Kościoły protestanckie	266
4.2. Kościół prawosławny	270
5. STANOWISKA INNYCH SYSTEMÓW RELIGIJNYCH	272
5.1. Judaizm	273
5.2. Islam	276
5.3. Hinduizm	279
5.4. Buddyzm	281
5.5. Konfucjanizm	283
PODSUMOWANIE	284

ROZDZIAŁ V USTAWODAWSTWO WYBRANYCH KRAJÓW EUROPEJSKICH ORAZ DOKUMENTY PANEUROPEJSKIE

1. USTAWODAWSTWO WYBRANYCH KRAJÓW EUROPEJSKICH	288
1.1. Raporty ogólnoeuropejskie dotyczące sytuacji w Europie	289
1.1.1. Raport o sztucznej prokreacji (CAHBI – 1989 r.)	289
1.1.2. Studium porównawcze o medycznie wspomaganą prokreację i ochronie ludzkiego embrionu (CDBI – 1998 r.)	290
1.1.3. Raport o ochronie embrionu i płodu ludzkiego (CDBI – 2003 r.)	291
1.1.4. Raport o dostępie do medycznie wspomaganą prokreacji (CDBI – 2005 r.)	293
1.2. Dwa zasadnicze typy uzasadnień regulacji prawnych	294
1.2.1. Typ liberalny: Wielka Brytania	294
1.2.2. Typ restryktywny: Niemcy	297
1.3. Wybrane kraje europejskie	300
1.3.1. Austria i Szwajcaria	300
1.3.2. Belgia, Holandia, Luksemburg	301
1.3.3. Malta i Irlandia	304
1.3.4. Kraje basenu Morza Śródziemnego	305
1.3.5. Kraje skandynawskie	309
1.4. Zagadnienia szczegółowe	312
1.4.1. Pojęcie embrionu	312
1.4.2. Ograniczenia dotyczące ilości tworzonych embrionów	314
1.4.3. Badania z użyciem embrionów nadliczbowych	315
1.4.4. Klonowanie	316
1.4.5. Diagnostyka preimplantacyjna	318

2. REGULACJE OGÓLNOEUROPEJSKIE	319
2.1. Rekomendacja nr 934 (1982 r.)	321
2.2. Rekomendacja nr 1046 (1986 r.)	322
2.3. Rekomendacja nr 1100 (1989 r.)	323
2.4. Europejska Konwencja Bioetyczna (1997 r.)	324
2.5. Pierwszy protokół dodatkowy dotyczący klonowania (1998 r.)	327
2.6. Rezolucja nr 1352 (2003 r.)	328
2.7. Trzeci protokół dodatkowy dotyczący badań biomedycznych (2005 r.)	329
2.8. Rekomendacja Rec (2006)4	330
2.9. Programy ramowe (<i>Framework Programs</i>)	330
2.10. Wyroki Trybunału strasburskiego	333
2.11. Rozstrzygnięcia Europejskiego Urzędu Patentowego	334
3. SYTUACJA W POLSCE	335
PODSUMOWANIE	337
ZAKOŃCZENIE	339
BIBLIOGRAFIA	343
WYKAZ SKRÓTÓW	375
STRESZCZENIA	379